

Monumentnummer*: 531942

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 23 januari 2015
Kadaster deel/nr: 82802/141

Complexnummer
531941

Complexnaam
NHW-Fort (bij) Giessen

Woonplaats*
Giessen

Gemeente*
Altena

Provincie*
Noord-Brabant

Locatiennaam
Fort Giessen, Giessen

Locatieomschrijving

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kad. object*</i>	<i>Appartement</i>	<i>Grondperceel</i>
Woudrichem	I			403
Woudrichem	I			1426
Woudrichem	I			402

Rijksmonumentomschrijving**

Cluster 79.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

FORTAANLEG EN AARDWERKEN, NATTE GRACHT MET BUITENOEVERS EN ONDERHOUDSWEG EN MET DOOR GRENSPALEN AANGEDUIDE ZONE als basale elementen van het Fort Giessen. Forten werden gewoonlijk geconstrueerd op basis van vooraf aangebrachte aardlichamen die als een fundering fungeerden en wegzakken in (een natte en slappe) bodem moesten voorkomen. Bij de bouw van de forten is, behalve dit gewoonlijk al tactisch 'voorgevormde' aardlichaam - dat op zichzelf reeds een weerbare rol kon vervullen - ook nog een specifieke aanleg gerealiseerd die bedoeld was om de defensieve kracht te vergroten, de veiligheid van de bezetting te waarborgen en intern en extern transport en verkeer te vergemakkelijken. Zo ontstonden er onder meer aarden dekkingen voor verschillende bouwwerken, om ze minder kwetsbaar te maken voor inslagen van vijandelijk vuur, aarden wallen die

---

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

de bebouwing en open terreinen dekten en de contouren bepaalden en bestrate paden en appelplaatsen. Forten werden gewoonlijk omgeven door een of meer natte of droge grachten om eventuele nadering van de omwalling of het fortterrein tot het laatst toe te belemmeren. De forten waren gewoonlijk slechts te bereiken via een of meerdere bruggen of via een smalle landengte. Waar om waterstaatkundige of andere redenen een permanente directe verbinding tussen binnen- en buitengebied bestond, was deze zodanig uitgevoerd dat hij niet of slechts met de grootste moeite te passeren was. Toepassing van zogenoemde ezelsruggen, monniken (vooral bij vestingen) en / of hekwerken was hierbij gebruikelijk. Langs de buitenzijde van de grachten lag vaak een weg of pad, dat zowel in de vorm van een gedekte weg kon zijn aangelegd, als ook wel gelijk met, of zelfs boven maaiveldniveau. Deze wegen of paden konden verschillende functies hebben, uiteenlopend van openbare weg tot onderhoudspad, en ook van militaire gedekte weg tot exclusieve toegangsweg naar het fort. Buiten de natte gracht bevindt zich bovendien vaak een (van oudsher en nog ten dele) met grenspalen als zodanig aangemerkte zone waarover het Ministerie van Oorlog zeggenschap had, de Militaire Landsgrond. Fort Giessen vormde geen uitzondering op dit algemene principe, maar het was een fort dat in een vooruitgeschoven positie lag, waar bovendien niet goed tot inundaties kon worden overgegaan en het was daardoor relatief kwetsbaar. Fort Giessen was bereikbaar via een brug over de gracht aan de noordwestzijde, maar deze brug is later vervangen door een dam, waarschijnlijk om transport met zwaardere voertuigen mogelijk te maken. De benodigde grond is afkomstig van gebouw B, waarvan de munitiekelder beter bereikbaar werd. Onzekerheid bestaat over een mogelijk eerder aanwezig geweest zijnde poterne (een ondergrondse, aardgedekte, bomvrije verbindingsgang) tussen de gebouwen A en B en eventuele resten of sporen daarvan.

Omschrijving

FORTAANLEG EN AARDWERKEN, NATTE GRACHT MET BUITENOEVERS EN ONDERHOUDSWEG EN MET DOOR GRENSPALEN AANGEDUIDE ZONE van Fort Giessen, in hoofdzaak bestaande uit een asymmetrisch, vijfzijdig aardwerk met verschillende niveaus, waarvan de keelzijde een iets naar binnen geknikt beloop heeft dat aan de westzijde overgaat in een bastionvormig aardlichaam. De ten dele geëffende aardwerken en de aarden wallen, met hierin resten en sporen van artillerieopstelplaatsen (emplacements) herinneren, aan de vroegere omsluiting van het fortterrein of terreplein. De aanleg van het fort dateert uit de periode 1878-1881. Het fort is destijds aan de zuidoostzijde van de Giessensesteeg-hoek Hoofdgraaf(weg) gebouwd, met een rechte toegangsweg naar het ontmoetingspunt van beide. Er zijn drie door (deels afgevlakte) aardwerken gedekte, bomvrije gebouwen. Ten zuidwesten van en haaks op de centrale as van het fort ligt een groot bomvrij gebouw dat als onderkomen voor manschappen en materieel diende, de kazerne (A). De beide andere bomvrije gebouwen liggen ten zuidoosten (remise B) en noordoosten (remise C) van de kazerne. De gracht van Fort Giessen is nog vrijwel compleet aanwezig en vormt een ruime omkadering van het aardlichaam. Rond de gracht ligt een nog goed herkenbaar onderhoudspad op ongeveer maaiveldniveau. De oorspronkelijk met grenspalen als zodanig aangemerkte zone waarover het Ministerie van Oorlog de zeggenschap had, de Militaire Landsgrond, is op de bij dit document behorende kaart aangeduid.

Waardering

De FORTAANLEG EN AARDWERKEN, NATTE GRACHT MET BUITENOEVERS EN ONDERHOUDSWEG EN MET DOOR GRENSPALEN AANGEDUIDE ZONE van Fort Giessen is van algemeen belang vanwege:

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende meer dan 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw).

* Archeologische waarden vanwege mogelijk in de bodem aanwezige sporen en resten van aardwerken, geschutsofstellingen, een poterne en dergelijke.

Het onderdeel is een voorbeeld van een grotendeels aarden aanleg, bestaande uit een aarden wal met emplacementen en aardgedekte bouwwerken voor verschillende functies, en verder een padenstructuur, een gracht, een omleidingsweg en een door middel van grenspalen aangeduide militaire zone uit de periode 1878-1881.

* Ensemblewaarde en situationele waarden door de ligging binnen het systeem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in het algemeen, door de uitzonderlijke, vooruitgeschoven en niet door inundeerbare gronden beveiligde positie en door de herkenbare relatie met het schootsveld.

* Het onderdeel is representatief omdat het een schaars voorbeeld is van een fort waarvan de positie op fysieke gronden altijd omstreden is geweest en dat als zodanig dan ook al vroeg zijn functie verloor, zonder nader versterkt te zijn of aangevuld te zijn met andere defensieve middelen.

* Het onderdeel is goed bewaard omdat de aanaarding, het grondplan, de gracht en het onderhoudspad grotendeels onveranderd bewaard zijn gebleven.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie